№ 68 ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼԻ 4

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼԻ 4 № 68

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նախկին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Եփրեմ և Վարդուհի Ծատուրեանները յայտնում են ազգականներին ու ծանօթներին, որ մարտի 26-ին Բաթումում վախճանված իրանց սիրելի հօրս

ԱՆՆԱ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահվան առիթով կիրակի ապրիլի 5-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցում ԿԸ ԿԱՏԱՐՎԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ։

277. 1—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթ, ապրիլի 4-ին

ՏԻԿ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ

XXXV-ամեայ գործունէութեան առիթով

Կը ներկայացնէ

ՄԷԴԷԱ

Դրամա 5 գ. հեղ. Սումբօրինի և Բուրենինի

Մասնակցում են. տ. տ. Սիրանոյշ, Արաքսեան, Յասմիկ, պ. պ. Արաքսեան, Աղաջեան, Փիրումեան, Ցոլակ և ուրիշները։

Սկիզբը ժամը 8-ին

Ռեժ. տ. Սիրանոյշ

Գները բենեֆիսային են։ Վաղօրօք տոմսակ ստանալ ցանկացողները թող բարեհաճեն դիմել Ծատուրեանի խանութ (Дворцовая ул.), կամ թատրոնի կասսան։

Տոմսակներ ոչ ոքին չեն ուղարկվելու.

(հ. ու. շ.) (ա.) 254. 4—4

ԹԻՖԼԻՍԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

եկող հիւանդների համար ամեն օր, Վոկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի։

Տելեֆօն 695

Ե. Գ. ՖԷԴՕՐՈՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, $8^1/_2$-ից մինչև $9^1/_2$, ներքին հիւանդ.։

Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների։

Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի։

Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին։

Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, $11^1/_2$-ից մինչև $12^1/_2$ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ։

Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը։

Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԵԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը։

Բ. Ս. ՄՈՒՍԽԵԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—$2^1/_2$ ժ., աչքի հիւանդ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Գ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների։

Ն. Գ. ՋԻՋԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների։

Հիւանդանոցում կատարվում են միկրոսկոպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկ պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն։ Վճար խորհրդի համար 50 կօպէկ։

(օ. մ.) ա. 38. 100—41

ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԲԱՑՎԱԾ Է

Երէկ, ուրբաթ, ապրիլի 3-ին, առաւօտեան 11 ժամին Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան դահլիճում և կը շարունակվի 4-ին և 5-ին ապրիլի։

(հ. ու.) ա. 270. 3—3

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ՎԵՐԱԲԱՑՎՈՒՄ Է

Այն, որից դողում և սարսափում էինք, սկսում է արդէն ծայր տալ, իրականանալ։

Խլրտումները Ասիական Թիւրքիայում վերսկսվում են: Թիւրքական հակա-յեղափոխական հարուածի սուրճը իր ծանրութեամբ ամենից առաջ իջնում է թշուառ հայերի վրա։

Եւ այդ հարուածը իջնում է այն րօպէին, երբ Բերլինի դաշնագրի 61-րդ յօդուածը, միակ միջազգային ակտը, որ դնում էր Թիւրքիայի հայ ժողովուրդը միջազգային պաշտպանութեան ներքոյ, վտանգված է նրանով, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը ձեռք բերեց մի փոքր ժամանակ առաջ Աւստրիայի և Գերմանիայի համաձայնութիւնը՝ ջնջելու այդ յօդուածը դաշնագրից։

Եւ Թող պատասխանատու մնան ազգի և պատմութեան առաջ նրանք, որոնք ամեն ջանք գործադրին և օգնեցին Թիւրքաց կառավարութեանը՝ Թաթը դնելու և՛ այն վերջին գրաւականի վրա, որ հայ ժողովուրդը այնքան մեծ զոհողութիւններով և ջանքերով ձեռք էր բերել։

Թիւրք ծայրայեղ ազատականները կրկնեցին այն ճակատագրական սխալը, որ գործեցին ռուսաց ծայրայեղ ազատականները, ծայրայեղ կուսակցութիւնները։ Ինչպէս ռուս ծայրայեղները ուժ չը տուեցին կադետների չափաւոր կուսակցութեան, չաշխատեցին միահամուռ ջանքերով հաստատել դեմօկրատական և սահմանադրական րէժիմ և իրանց ծայրայեղութիւններով առաջ բերին րէակցիա, րէակցիօնական ուժերի տիրապետութիւնը, նոյնպէս և Թիւրքիայում բոլոր ազատականները, փոխանակ միանալու երիտասարդ-Թիւրքերի կուսակցութեան, փոխանակ միահամուռ ջանքերով աշխատելու ամրացնել սահմանադրական և պարլամենտական րէժիմը, ուժ տուին րէակցիօնական տարրերին և նրանց առաջ բերած coup d'état-ից օգտվեցին րէակցիօներները, և այսօր, սահմանադրութեան փոխարէն, բարձրաձայն հռչակվում է ՇԱՐԻԱԹԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ, այդ էլ բաւական չէ, վերահաստատվում է նախկին քաղաքականութիւնը—ՋԱՐԴԵՐԻ քաղաքականութիւնը։ Եւ ջարդերի առաջին զոհերը, ինչպէս և պէտք էր սպասել, դառնում են հայերը։

Թիւրքիայի ծայրայեղները չը կարեցան օգտվել նորագոյն պատմութեան դառն և անագորոյն դասից. նրանք կամեցան միանգամից ամեն բան ձեռք բերել, բայց միանգամից ամեն բան կորցրին։

Սուլթան Աբդիւլ-Համիդը հրամայում է նոր մեծ վէզիր Թէվֆիկ-փաշային իբրև օրէնք մտցնել շարիաթը։

Հեռագիրը չարագուշակ լուրեր է բերում հայկական ջարդերի մասին։

Ո՞վ պէտք է ազատէ տարաբաղդ հայերին։

Անշուշտ, ոչ անհրարները և ոչ նրանց կուսակիցները։

Արևելեան չարաբաղդ հարցը վերաբացվում է։

Հ. Առաքելեան

ՑՈՒՑՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Վիէննա, 2 ապրիլի

«Կորր. Բիւրօյին» հեռագրում են Կ. Պոլսից. «Քաղաքը համարեա բոլորովին հանգստացաւ։ Դադարեցին նոյնպէս մեծ և փոքր զօրաբաժինների տեղափոխութիւնները, ոչնչին համազարկերը օդի մէջ, ցոյցերը։ Հանգրւանութեանը էապէս նպաստում էին նոր կաբինէտի կազմակերպութիւնը և մահմեդական հոգևորականութեան ջանքերը, որի ազդեցութիւնը ահագին է ժողովրդական մասսաների վրա»։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 2 ապրիլի

Հեղինակաւոր շրջաններում բոլորովին անհիմն են համարում մամուլի այն տեղեկութիւնները, որ իբր թէ Անգլիան և Ռուսաստանն են առաջացրել շարժումը երիտասարդ-Թիւրքերի դէմ։ Շարժումը զուտ թիւրքական է համարվում, որը մասամբ կրօնական, մասամբ էլ քաղաքական հիմք ունի։ Այժմ դեռ դժուար է կարծիք կազմել տեղի ունեցած դէպքերի մասին, բայց անկասկած է, որ սուլթանը չի վերացնի սահմանադրութիւնը։ Մեծ պետութիւնների դեսպանները արդէն մի քանի ժամանակ առաջ հաղորդեցին իրանց կառավարութիւններին զօրեղ ագիտացիայի և շարժման մասին երիտասարդ-Թիւրքերի դէմ, սակայն յեղափոխութիւնը տեղի ունեցաւ անսպասելի արագ։

«Նացիօնալ-Ցայտունգ» բացատրութիւններ է տալիս արժանահաւատ աղբիւրից Թիւրքիայում սաեղծված դրութեան մասին. խիստ լեզուով է խօսում «Ազատամիտ դաշնակցութեան» դէմ. ասում է, որ եւրօպական խաղաղութեան տեսակէտից ցանկալի է, որ երիտասարդ-Թիւրքերը իրանց ձեռքում պահեն իշխանութիւնը, որովհետև նրանք են ներկայացնում օսմանեան միութեան քաղաքական գաղափարը։ «Ազատամիտ դաշնակցութեան» ձգտումների իրագործումը կը նշանակէր նորից յարուցանել արևելեան հարցը, որովհետև այդ ձգտումները նպատակ ունեն անդամահատել Թիւրքաց պետութիւնը։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 2 ապրիլի

Լուրերին նայելով, ներքին գործերի մինիստրի պորտֆէյլը առաջարկված է պատգամաւորների ժողովի նոր նախագահ Իսմայիլ-Քէմալին։

Հրացանաձգութիւնը օդի մէջ շարունակվեց ամբողջ օրը՝ ապրիլի 1-ին, բայց երեկոյեան մի փոքր դադարեց։ Տեղի ունեցան շատ դժբաղդութիւններ. գնդակներն ընկնում էին տների, հիւրանոցների մէջ։ Օտարազգիները հեռանում են ահագին խմբերով։ Շոգենաւերը լցված են։ Պատգամաւորների ժողովի վիճակը դեռ ևս չէ վճռված։ Արձակումից ուզում են խուսափել, սակայն հնարաւոր է նստաշրջանի ընդմիջումը պատգամաւորներից շատերի փախուստի պատճառով։ Պատգամաւորների ժողովում հաւաքվեցին 90 պատգամաւորներ, բացին նիստը հասակով աւագագոյն պատգամաւորի նախագահութեամբ և երկար վիճաբանութիւններից յետոյ վճռեցին կվօրումի բացակայութեան պատճառով ցրվել, ծանուցագրերով հրաւիրելով բոլոր պատգամաւորներին գալ ապրիլի 2-ին առաւօտեան 11 ժամին։ Երիտասարդ-Թիւրքերի պատգամաւորները առանձին գաղտնի խորհրդակցութիւն ունէին մասնաւոր տան մէջ։ Սուլթանի հրովարտակի մէջ՝ Թէվֆիկ-փաշային մեծ վէզիր նշանակելու մասին՝ նրան յանձնվում է պորտֆէյլը, որպէս իր ընդունակութիւններով և գահին հաւատարմութեամբ յայտնի անձի. և պարտաւորութիւն է տրվում նրան մտցնել շարիաթը և պաշտպանել սահմանադրութիւնը։ (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 2 ապրիլի

«Կորր.-Բիւրօյին» հեռագրում են Կ. Պոլսից. «Առաւօտեան, ապրիլի 1-ին, զինուորական մինիստր Էդհէմ-փաշան եկաւ զինուորական մինիստրութիւնը երկու կառքերի ուղեկցութեամբ, որոնց մէջ նստած էին վեց-վեց զինուոր-պատգամաւորներ բերդապահ զօրքի զանազան գնդերից։

Մինչև այժմ ոչինչ տեղեկութիւններ կամ գանգատներ չեն ստացվել քրիստոնեաներին կամ օտարահպատակներին որևէ վնաս հասցնելու մասին։ Ապստամբները երէկ կազմեցին մահվան դատապարտութեան մի թերթ, որի մէջ մտնում են հարիւր զինուորականներ և մի քանի քաղաքացիական պաշտօնեաներ, որոնց թւում և նախկին մեծ-վէզիրը, որի հրաժարականը կամ յանձնելը պահանջում են նրանք. Այժմ յոյս ունեն որ ապստամբները կը հրաժարվեն իրանց պահանջներից։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 2 ապրիլի

Մեծ-վէզիրը դիմեց բոլոր վալիներին մի ընդարձակ շրջաբերական հեռագրով, որի մէջ շեշտում է, որ պաշտօնական անձանց վրա ամենից առաջ պարտաւորութիւն է դրվում իրանց բոլոր գործողութիւնների մէջ ղեկավարվել շարիաթի սրբազան օրէնքներով և աշխատել բարի համաձայնութիւն հաստատել ազգաբնակութեան

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՈՍՖՈՐԻ ԱՓԵՐԻՑ *)

Կ. Պոլիս, 26 մարտի

Ահմեդ Րիզայի այդ երկիւղը հասկանալի կը լինի, եթէ պատմեմ ձեզ երէկ տեղի ունեցած դէպքերը։

Երէկ առաւօտեան, երբ թերթերը հաղորդեցին Հասան Ֆեհմի բէյի սպանութիւնը, բարձրագոյն դպրոցների—բժշկական, իրաւաբանական, և այլն—մի խումբ ուսանողներ կէս օրից յետոյ, թողնելով իրանց դասախօսութիւնները, ժամը 2-ին դիմեցին Բ. Դուռ, բողոքելու համար Հիլմի փաշային՝ կատարված ոճրի դէմ և պահանջելու ոճրագործի ձերբակալումն ու խիստ պատժումը։

Մեծ-վէզիրը, Բ. Դրան մարմարեայ սանդուխների վրա երևալով, յայտարարել էր, որ մեծապէս զգացված է գործված ոճրից և պիտի թափէ ամեն ճիգ, որպէս զի գտնվի եղեռնագործն ու պատժվի։

Ուսանողները Բ. Դռնից ուղղվել էին պողոտայի վրա գտնվող «Ենի Գազեթա», «Օսմանլը», «Իկդամ» և մի քիչ աւելի հեռու՝ «Սէրբէստի» թերթերի խմբագրատների առաջ, համակրական ցոյցեր կատարելու։ Խօսել էին «Իկդամի» խմբագրապետ և հանգուցեալի մտերիմ Ալի Քէմալ բէյն ու Մեվլան-զադէ։

Այնուհետև ուսանողների խումբը, հետաքրքիրների ամբոխով ուղած, գնացել էր պարլամենտ և պահանջել, որ վար իջնէ Ահմեդ Րիզան, ընդունելու իրանց և լսելու իրանց բողոքը։

Ահմեդ Րիզան տաս րօպէի չափ սպասեցնելուց յետոյ ցուցարարներին, տեսնելով որ նրանք չեն հեռանում և պահանջում են անպատճառ, որ ցած իջնէ, խորհրդարանի բարապանների միջոցով լուր է ուղարկում ուսանողներին՝ յղել իր մօտ մի քանի ներկայացուցիչներ։ Ցուցարարները չեն ընդունում նախագահի առաջարկը և աղմկալից ձևով պահանջում են նրանից գալ ցածր, ժողովրդի մօտ։

— Ի՞նչ,—բացագանչում են նրանք,—երբ գործադիր իշխանութեան պետը անձամբ եկաւ մեզ մօտ, ինչո՞ւ խորհրդարանի նախագահը չը պէտք է գայ լսելու մեր պահանջներն ու ցանկութիւնները, քանի որ նա ընտրված է «ազգի» կողմից (այսինքն պատգամաւորների կողմից, որոնք ընտրված են ժողովրդից, «ազգից»)։

Ահմեդ Րիզան, զգալով որ ինքը գործ է ունենալու հակառակորդ տարրերի հետ, յամառում է գոհացում չը տալ ցուցարարներին, և մինչդեռ մի կողմից դարձեալ լուր է ուղարկում նրանց, որ «ներքին կանոնադրութիւնն» է արգելում իրան ցած իջնել, միւս կողմից հեռախօսով պահանջում է ոստիկանութեան մինիստրից՝ ոստիկաններ ուղարկել։

Ցուցարարների աղմուկը դէպի պատուհանն է քաշում մի քանի պատգամաւորների, որոնք հետաքրքրութեամբ դիտելով տեսարանը՝ ծիծաղում են։

— Ի՞նչ էք ծիծաղում, ով ազգի ներկայացուցիչներ,—աղաղակում է ուսանողներից մէկը.—ազգը գտնվում է այսօր մի այնպիսի դրութեան մէջ, որ պէտք է աւելի շուտ լաց լինել, քան թէ ծիծաղել։

Ահմեդ Րիզան վերջապէս գտնում է մի ճարպիկ ելք. նա գալիս է մի պատուհանի առաջ և հարցնում, թէ ինչ են ցանկանում։

Ուսանողները պատասխանում են, որ եկել են բողոքելու Հասան Ֆեհմի բէյի սպանութեան դէմ և պահանջում են, որ Հիլմի փաշայի նման ինքն էլ ամեն ջանք գործ դնէ եղեռնի հանելու և խիստ պատժելու ոճրապարտին։

Ահմեդ Րիզան պատասխանում է, որ սպանութեան գործի քննութիւնը օրէնսդիր ժողովին չէ վերաբերում, այլ գործադիր. հետևաբար ինքը որևէ դեր չունի այդ խնդրում կատարելու. այնուամենայնիւ խոստանում է՝ անել ինչ որ կարող է, իրան է ընկնում։

Բայց այս խօսքերն արտասանում է այնպիսի սառնութեամբ ու չկամութեամբ, որ ցուցարարները մեկնում են դժգոհ, նոյնիսկ վիրաւորական բացագանչութիւններով։ Ցուցարարների զայրոյթն աւելանում է, երբ տեսնում են, իրանց ցրվելու րօպէին, ձիաւոր ոստիկանների գալուստն ու իրանցից փոքր ինչ հեռու դիրք բռնիլը։

Տեռրորի պատճառած յուզումն այնքան խոշոր էր հասարակութեան մէջ, քաղաքում, որ դրա արձագանքը հասաւ մինչև պարլամենտ, մանաւանդ երբ տեղի ունեցաւ ուսանողների կազմակերպած ցոյցը։

Պատգամաւորներից ոմանք, որոնց շարքում երկու հայեր, Մուրադ և Զօհրապ, իսկոյն ներկայացրին նախագահութեանը հարցապնդման մի առաջարկ՝ ուղղված ներքին գործերի մինիստր Հիլմի փաշային։ Ահա թէ ինչ են ասում հարցապնդող երեսփոխանները.

«Այս առաւօտեան թերթերը հաղորդում են, որ «Սէրբէստի» լրագրի գլխաւոր խմբագիրը, որ անց էր կացրել համարեա իր ամբողջ կեանքը վտարանդի, սպանված է, նրան ընկերակցող Շաքիր բէյը վիրաւորված է, բայց մարդասպանը չէ ձերբակալված։ Ստուգված է, որ մարդասպանը չէ բռնված նրա համար, որ հրազէնի պայթման ձայները լսելով դէպքի վայրը շտապող ոստիկանը փոխանակ մարդասպանին ձերբակալելու՝ բռնել և պահականոց է առաջնորդել վիրաւորված Շաքիր բէյին և այդ կերպով հեշտացրել ոճրագործի փախուստը։ «Սէրբէստի» լրագիրը, իր հրատարակութեան առաջին օրերից, ընդդիմախօսել է «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կօմիտէին և գնահատելով հանդերձ նրա անցեալ ծառայութիւնները, մեզ նման, քննադատում էր կօմիտէին և պահանջում, որ ուղղէ իր սխալները։ Կ. Պոլսի վերջին ընտրութեամբ, հասարակական կարծիքն ևս հաստատեց, թէ որքան իրաւացի և որքան հայրենասիրական էր այն պայքարը, որ մղում էր «Սէրբէստին»։ Անկարելի է ուրանալ, որ «Սէրբէստիի» գլխաւոր խմբագրի ողբերգական սպանութիւնը հետևանք է նրա վեհանձն և հայրենասիրական պայքարի։ Երբեմն տեսնված է, որ յեղափոխական կօմիտէների իղձերին և ցանկութիւններին ընդդիմացող անձինք սպանված են, բայց սահմանադրական երկիրներում այդպիսի ոճիրներ չէ կարելի գործել։ Խորհրդարանի կամ միտինգների բեմից լեզուով պայքարող ընդդիմադիրներին չեն սպանում։ Մեզ վիճակվեց տեսնել այդ տգեղ երևոյթը առաջին անգամ մեր երկրում։ Այնուհետև հերթը գալու է ընդդիմադիր կուսակցութեան պատգամաւորներին, գրչի մարդկանց և հայրենիքի բոլոր զաւակներին։ Թուցէ ոճրագործը կարծում է, թէ իր կեանքի համարեա ամբողջ մասը աքսորավայրերում անցկացրած «Սէրբէստի» լրագրի գլխաւոր խմբագիրը վիրաւորված է, նրան ընկերացող Շաքիր բէյը վիրաւորված, բայց մարդասպանը չէ ձերբակալված։ Մեր այսօր իսկ հաւաքած տեղեկութիւնների համաձայն, ոճրագործը չէ բռնված նրա համար, որ դէպի հրազէնի ձայնն շտապող ոստիկանը՝ փոխանակ ձերբակալելու սպանութեան հեղինակին՝ ձերբակալած է վիրաւոր Շաքիր բէյին և առաջնորդած պա-

*) Տես «Մշակ» № 67.

[illegible] (Հ. Գ.)

—

Վիեննա, 2 ապրիլ

[illegible] (Հ. Գ.)

—

Սոֆիա, 2 ապրիլ

[illegible] (Հ. Գ.)

—

Ապրիլի 3-ից Կ. Պոլսից [illegible]

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թեհրան, 2 ապրիլ

Թիւրքմէն-եօմուտները շրջապատեցին Աստրաբադ քաղաքը և կռւի բռնվեցին յեղափոխականների հետ: Շատ կան սպանվածներ և վիրաւորներ: Պանովը փախաւ: Մնացած յեղափոխականները, բնակիչների հալածանքից վախենալով, անձնատուր եղան ռուսաց հիւպատոսին: Հիւպատոսարանի մէջ ապաստանեցին քաղաքի և շրջակայ գիւղերի բնակիչներից շատերը կանանցով և երեխաներով: Ազգաբնակութիւնը սարսափահար է: Սպասում են գլխովին կոտորած թիւրքմէնների կողմից: (Հ. Գ.)

—

Թեհրան, 2 ապրիլ

Բախտիարները գումարում են ձիաւորներին Սպահան՝ Թեհրանի վրա արշաւանք գործելու մտադրութեամբ: Թաւրիզի անջումանը գրաւեց 50,000 թուման Ատրպատականի մաքսատնից: Սիգատ-իւլ-Իսլամի հեռագրական բանակցութիւնները շահի մինիստրների հետ անհետևանք վերջացան: Կառավարութիւնը մերժեց միսսիաների խնդիրքը՝ պաշարված Թաւրիզը ներմուծել ալիւր հիւպատոսների և օտարահպատակների համար: Ազգայնականների փորձը Բուշիրում՝ իրանց ձեռքը գցել մաքսային եկամուտները՝ առաջացրեց անյապաղ անգլիացիների եռանդուն միջոցներ: Տայշանցիները աւազակներ են յայտարարված: Ափ է իջեցված զորք, որը երաշխաւորում է մաքսային եկամուտների ստացումը անգլիական բանկում: (Հ. Գ.)

—

Թաւրիզ, 10 մարտի

Նովրուզի առիթով այսօր անջումանում հանդիսաւոր շնորհաւորութիւններ տեղի ունեցան: Ներկայ էին սարդարը, սալարը, անջումանի անդամները և այլ յայտնի անձնաւորութիւններ: Զանազան հռետորներ կոչ արին հասարակութեանը, որ պատրաստ լինի վաղվանից վճռական քայլեր անելու, որպէսզի հնարաւորութիւն լինի ճեղքել պաշարման պատնէշները՝ քաղաքը սովից ազատելու համար: Հացի և առհասարակ կենսական մթերքների օրըստօրէ նուազումը սպառնում է ընկճել Թաւրիզին, որը շարժումների սկզբից ի վեր և մանաւորապէս վերջին ամիսների արիւնահեղ պայքարներով՝ պարսկական մանուկ յեղափոխութեան խանձարուրը դարձաւ: Հաւանական է, որ վաղվանից ճակատագրական միջոցներ ձեռք առնվեն, որովհետև այլ ևս անկշտում և անողոք ոսկորն է իր անխուսափելի պահանջներով ձեռք մեկնում բռնակալական հրոսակապետներին, որոնք վխտում են քաղաքի շրջակայքում:

11 մարտի

Այսօր քաղաքիս արևելեան կողմից սահմանադրականները յարձակվեցին Էյն-ուդ-Դօվլէի բանակի դիրքերի վրա: Երկուստեք կռիւը շարունակվեց մինչև արևամուտ: Էյն-ուդ-Դօվլէի ամրացրած դիրքերը անմատչելի մնացին, բացառութեամբ մէկի, որը վերցնելու համար հերոսական անձնուրացութեան դիմեցին քրիստոնեայ կամաւորները (հայ և վրացի) զոհ տալով մի հայ մարտիկ և շատ վիրաւորներ. այսու հանդերձ այդ դիրքն էլ հնարաւորութիւն չեղաւ ձեռքից չը տալու՝ կռւողների փամփուշտների պակասութեան շնորհիւ, որի պատճառը համարվում է Բաղր-խան սալարը, որը խնայեց փամփուշտներ ուղարկել կռւողներին, այսպիսով ամբողջ օրվայ կռիւը ոչ մի արդիւնք չունեցաւ: Սպանվածների և վիրաւորների թիւը շատ է: Կառավարականները դժուար թէ մեծ կորուստ ունեցած լինեն, իրանց յարմար և ամրացրած դիրքերի շնորհիւ:

12 մարտի

Այսօր խօսվում է երէկվայ կռւի մանրամասնութիւնների մասին: Կռւողները խիստ դժգոհ են Բաղր խանից փամփուշտներ չը տալու համար: Շատերն էլ սխալ էին համարում երէկվայ կռւի ծրագիրը, այն է՝ Էյն-ուդ-Դօվլէի Հոմանի վրա յարձակվելը, որովհետև յիշեալի դիրքերը խիստ ամուր են և բացի դրանից մարզված կօզակներ են կռւողները. մինչ եթէ այդ ոյժով յարձակվում լինէր Սամադ-խանի բանակի վրա, հաւանական էր՝ որոշ աջողութիւն ձեռք բերվէր: Կան պնդողներ էլ, որ ճիշդ է՝ Սամադ խանի շրջանը ամրութիւններ չունի և կռւողներն էլ այնքան վարժ չեն, բայց այդ շրջանում սահմանադրականներն էլ ամրութիւններ չունեն քաղաքի արևելեան մասի նման:

13 մարտի

Այսօր թաղում ենք անցեալ օրվայ կռւում հերոսաբար ընկած հայ մարտիկին:

Ելի տխուր դէմքեր, արտասուալից աչքեր, պսակներ ու դամբանականներ: Մահկանացու դիակը իջնում է հողի ծոցը:

Հայ դամբանախօսը դրուատում է համեստ մարտիկի կեանքը, որը լուռ անմռունչ և անտրտունջ գործել է յեղափոխական մարտիկի կոչումով երկար տարիներ:

Ռուսերէն խօսող վրացու դամբանականը զգացումներ է շոյում և վերացնում մարդուս: Վրացու զգացված բառերի հետ պատկերանում է ունայն կեանքը մարդու երևակայութեան առաջ, և սարսափի, լքումի ու վհատութեան սարսուռն է անցնում վրայովդ, երբ մտածում ես, որ կարող է անցնել կեանքդ անիմաստ, անբովանդակ և առանց իր յետևից մի բարոյական գիծ թողնելու... մի այդ խեղանդամ, մատերը ռումբի կտորների հետ ցրված վրացին... յորդացած զգացումներն են ջրվէժի նման շառաչմամբ վիժում նրա շրթունքներից: Հայի, Թուրքի, վրացու արիւններն են միախառնվում իրար՝ ազգութիւն հասկացողութիւնը մի օր մարդկութիւն հասկացողութեան զոհաբերելու համար:

14 մարտի

Այսօր էլ կռիւ չը կայ: Սարսափելի է փուռերի առաջով անցնելը: Հարիւրաւոր մարդիկ, կանայք, երեխաներ խռնված են դրանց առաջ և իրար գլուխ ջարդում մի կտոր հաց ձեռք բերելու համար. կարճ խօսքով՝ պաշարման ենթարկված քաղաքի նշանները ամեն վայրկեան ծառանում են ձեր առաջ և աւելի ու աւելի սպառնալից դառնում:

15 մարտի

Այսօր վաղ առաւօտվանից կռիւ սկսվեց քաղաքիս արևմտեան կողմում: Սահմանադրականները յարձակվեցին Սամադ խանի բանակի վրա: Մինչև արևամուտ տևող թնդանօթների և հրացանների որոտը դարձեալ որևէ հետևանք չունեցաւ: Կառավարութեան պաշարումը կատարեալ է և անխորտակելի. կան բաւական սպանվածներ և վիրաւորներ: Յեղափոխական պարագլուխներից վիրաւորվեցին Մամադ-Սադըղը և Ղաճի Ալին. վիրաւորված է և յայտնի Միր-Ղէյիջը:

Փոստային հաղորդակցութիւնը բոլորովին դադարած է: Թաւրիզից ուղարկված պօստերը Րահիմ խանը գրաւեց և սուրհանդակներին պատուիրել է այլ ևս պօստ չը տանել, եթէ չեն ցանկնում գլխատվել: Այս սպառնալիքից յետ այլևս ոչ ով կը համարձակի պօստ ուղարկել կամ տանել: Անգլիական հեռագրատունը գործում է:

16 մարտի

Կռիւ չը կայ: Բազարը կիսափակ է. առևտուրը դադրած է: Փուռերի մեծամասնութիւնը փակ է. բացերի առաջից անցնելը անհնար է. հաց առնողների բազմութիւնը կտրել է ճանապարհները: Սովածութիւնից ընկնողներ կան: Ռուսաց հիւպատոսարանի կօզակներն էլ սոված են: Շաքարը, որ համեմատաբար ուրիշ կենսական մթերքներից էժան էր, թանգացաւ և բարձրացաւ այսօր 7 ղրանի լիտրը: Պանիրը 18—20 ղրան, իւղը 50 ղրան, ձուի հատը 4 շահի, հաւը 4—7 ղրան:

17 մարտի

Այսօր լսում ենք որ քաղաքիս յայտնի հոգևորական Սիկաթ-Իսլամը, որը շարժումների սկզբից ի վեր չէզոք դիրք էր բռնել, հեռագրով դիմել է շահին, նկարագրելով քաղաքի պաշարումը և ծանր կացութիւնը. ասում են, որ շահից պատասխան է ստացվել, որ պաշարումը ոչ թէ քաղաքը սովամահ անելու նպատակով է, այլ միջոց չը տալու, որ քաղաքի խռովարար-պարագլուխները փախուստի դիմեն... Խոստանում է ընդհանուր ներում, եթէ քաղաքը անձնատուր լինի, բացառութեամբ մի քանի պարագլուխների:

18 մարտի

Հայ հասարակութեան մէջ մեծ յուզման առիթ է ծառայում այն հակայեղափոխական իմաստով գրված նամակը, որը Արամեան և Ս. Աննայեան դպրոցների տեսչի պաշտօնակատար պ. Վ. Բժշկեանը գրել էր Մարաղա իր ծանօթ մի միապետական պարսիկի:

Պ. Բժշկեանը բացատրում է, որ նամակը գրել է այն դիտումով, որ պիտի ընկնի քաղաքը պաշտպանողների ձեռքը, որով կարող էր այդ նամակը որոշ ծառայութիւն մատուցանել Թաւրիզի ժողովրդին ընդհանրապէս և հայերին մասնաւորապէս: Առանց մանրամասնութիւնների մէջ մտնելու կարելի է ասել, որ պարոնի նպատակը բարի է եղել, բայց նպատակի համար այնպիսի միջոցների էր դիմել, որոնք խիստ անպատշաճ էին մի հասարակական պաշտօնեայի համար: Նամակը պատահմամբ բռնվելով սահմանադրականների կողմից, անջումանի կարգադրութեամբ յանձնվեց հայ հասարակութեան դատաստանին: Արամեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը պաշտօնից զրկելով պ. Բժշկեանին՝ հեռացրեց դպրոցից. թեմական խորհուրդը օրինաւոր գտաւ հոգաբարձութեան որոշումը, հաստատեց և ի գիտութիւն յայտնեց անջումանին, որը գոհացաւ այդ որոշումով:

19 մարտի

Այսօր ռուսաց հիւպատոս պ. Պօխիտօնօվը արձակուրդով ճանապարհվեց Ռուսաստան: Տեղապահ նշանակված է Թեհրանից մօտ մի ամիս առաջ այստեղ հասած պ. Միլլերը:

Բարի երթ մաղթողների մէջ կային մօտ 30 հոգի պարսկահպատակ և ռուսահպատակ հայեր և չորս հիւպատոսներ—անգլիական, ֆրանսիական, ամերիկական և ռուսական տեղապահը, որոնք քաղաքից մինչև 15 վերստ կառքերով ճանապարհ դրին Պօխիտօնօվին: Ռուսահպատակ պարսիկներ բոլորովին չը կային: Պօխիտօնօվը չէր յարգվում պարսիկ ժողովրդից և կարելի է ասել այդ էր պատճառը, որ առանց անախորժութիւնների չը կարողացաւ հեռանալ Թաւրիզից:

Երբ հիւպատոսը բարի ճանապարհ մաղթող իր ուղեկիցներով հասնում է քաղաքից դուրս Աջի կամուրջը, անջումանի մարդկանցից ներկայանում են հիւպատոսին և խնդրում թոյլատրել իրանց խուզարկելու ճանապարհորդական իրերը: Անգլիական հիւպատոսը միջամտում է և տելեֆօնով խօսում անջումանին, որ այդպիսի քայլ չանեն, համարելով այդ միջազգային իրաւունքների խախտումն, բայց միջնորդութիւնը չէ յարգվում, և հակառակ ներկայ եղող հիւպատոսների ցանկութեան՝ խուզարկութեան են ենթարկվում բեռնաւորված ֆուրգօնները, որոնցից ոչինչ կասկածելի չէ ճարվում: Այս վարմունքը՝ ասում են, խիստ անախորժ տպաւորութիւն է թողել հիւպատոսների վրա: Իբօ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՏՔ Է ԳՆԱՀԱՏԵԼ

—

Այսօր Արտիստական Ընկերութեան թատրոնում հայկական բեմի առաջնակարգ տաղանդաւոր ներկայացուցիչ տ. Սիրանոյշի 35-ամեայ բեմական գործունէութեան առիթով ներկայացվելու է «Մէդէա» դրաման, որում Մէդէայի ուժեղ հերոսական դերը, ինչպէս յայտնի է, յարգելի տիկինը խաղում է այնպիսի մի կատարելութեամբ, որ մինչև իսկ օտարազգի դերասանները մեծ հիացմունքով և ոգևորութեամբ դիտել են նրա խաղը և համարում են տ. Սիրանոյշին Մէդէայի դերի առաջնակարգ կատարողը:

Անշուշտ հայ հասարակութիւնը պարծանքով կարող է ասել, որ իր մայրենի բեմը ևս 35 երկար ու ձիգ տարիների ընթացքում անուցել է մի տաղանդաւոր բեմական ոյժ, որը կարողացել է անվեհերութեամբ կրել հայ բեմի փշոտ, անփառունակ ծանր լուծը և դառել համայն հայութեան և օտարազգիների հիացման և գովասանքի առարկան: Դրան ապացոյց այն բազմաթիւ ուղերձներն և հեռագիրները, որոնք առատօրէն տեղացին Բագու, տ. Սիրանոյշի 35-ամեայ յօբելեանի տօնման օրը:

Ռուս, վրացի, թուրք, հրեայ հասարակութիւնները, «Театръ и Искусство» և ուրիշ այլազգի խմբագրութիւնները, Մոսկվայի Գեղարուեստական թատրոնը, Савина, Яворская, Сумбатовъ (Южинъ), Кручининъ առաջնակարգ բեմական ոյժերը, ողջ հայ հասարակութիւնը ամենահեռաւոր վայրերից՝ Ամերիկայի գաղութը, թիւրքական պարլամենտի հայ պատգամաւորները և հայ հասարակական կազմակերպութիւնները, հաստատութիւնները և ականաւոր գործիչներն ու գրագէտները, ամենքը միաբերան իրանց շնորհաւորութիւններով վըկայեցին հայկական բեմի տաղանդի ոյժն ու փայլը:

Հայ հասարակութիւնը շատ յօբելեաններ է տօնել, սակայն տ. Սիրանոյշի յօբելեանը առաջին եզակի երկարամեայ յօբելեանն է հայ դերասանական փշոտ, ուղղակի տաժանակիր ասպարէզի վրա:

Թող հայ հասարակութիւնը, այսօր, «Մէդէայի» ներկայացմանը իր ներկայութեամբ ցոյց տայ, որ գիտէ յարգել ու գնահատել թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս մայրենի հայ բեմի 35-ամեայ մշակին, որ ստիպված է շուտով մեկնել Թիւրքիա՝ իր հայրենիքը՝ երկար ժամանակով այնտեղ մնալու և ծառայելու իր մայրենի երկրին:

Ա. Նազարէթեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Աշտարակ, 25 մարտի

Այսօր չորրորդ օրն է, ինչ մեր դպրոցի ուսուցիչ-ուսուցչուհիներից մի քանիսը չեն գնում ուսումնարան:

Թէ ինչն է պատճառը, շատ մութն է մեզ համար:

Կարծես ինչ-որ սև ամպ պատում է Աշտարակի ծխական դպրոցի գլխին, որը երևի մի օր կը պայթի, և թէ ինչ կը թափի այդ անյայտ է:

Սակայն Աշտարակի հասարակութիւնը այդ մասին շատ անտարբեր է, թէև տուժողն իրանք են և իրանց զաւակները:

Ես, իբրև մէկը Աշտարակի երիտասարդութիւնից, սրանով հրաւիրում եմ գիւղացի գիտակից երիտասարդների ուշքը, անմիջապէս ժողով կազմելու և հոգաբարձութիւնից բացատրութիւն պահանջելու: Ժողովին անհրաժեշտ են ծնողները, որոնք պէտք է պահանջեն պատճառը, թէ ինչից է առաջացել և թէ ով է պատրաստում այդ սև ամպերը:

Պէտք է աշխատեն ժողով գումարել որչափ կարելի է շուտ և եթէ հնարաւոր է հէնց անմիջապէս, քանի որ բացակայող ուսուցիչները գլխաւոր առարկաներ պարապողներ են: Յուսով եմ, որ ժողովը, քննելով ազնւաբար, կը գտնի իսկական խըրտումների և ընդհարումների պատճառ եղողներին:

Վռամշապուհ

հականոց: Մինչև որ հակառակն ապացուցվի, ստիպված ենք ենթադրել, որ մի կապ կայ այս սարսափելի սպանութեան և այն ուղղութեան միջև, որին հետևել է «Սէրբէսդին» լոյս տեսած օրից: Անկարելի է երևակայել մի շարժում, որ այնքան վիրաւորական լինէր մեր սահմանադրական արժանապատւութեան համար և արատաւորէր մեր դիրքն ու ազգային պատիւը քաղաքակիրթ աշխարհի առջև, որքան սպանութիւնը մի մարդու, իր քաղաքական համոզումների պատճառով:

«Այն գնդակները, որոնք արձակվել են «Սէրբէսդիի» գլխաւոր խմբագրի վրա, արձակվել են հէնց ամբողջ մամուլի վրա. խղճի և մտածման ազատութեան վրա, օսմանեան բովանդակ ազգի վրա: Այն փաստը, որ մարդասպանը չէ ձերբակալված, ապացուցանում է, որ մեր մայրաքաղաքում չը կայ մի այնպիսի կառավարութիւն, որ բաւականաչափ կարող լինէր ապահովելու հասարակական անդորրութիւնը: Պէ՞տք է միթէ, որ մեզանից իւրաքանչիւրը զէնքը կրի գրպանում: Պէ՞տք է ընդունենք այն սկզբունքը, թէ քաղաքական համոզումներով միմեանցից բաժանված օսմանցիները, հէնց որ թողեցին վիճաբանութիւնների վայրը, պարտաւոր են զարանակալ լինել, սպանել իրար փողոցներում, գէշերը:

«Հաստատապէս համոզված ենք, որ բոլոր պատգամաւորները դէն կը շպրտեն այդ վտանգաւոր թէօրիան և կը միանան մեզ:

«Պահանջում ենք, որ ներքին գործերի մինիստրութիւնը հարցապնդվի, իմանալու համար թէ ինչպէս կարող է լինել, որ չը ձերբակալվի Ղալաթիայի կամուրջի վրա գործված մի սպանութեան հեղինակը, երբ կամուրջի երկու ծայրերին կան և՛ զօրք, և՛ ոստիկանութիւն, և մէջտեղում ծովային պահակազօրք. պահանջում ենք հարցապնդել, իմանալու համար թէ ինչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնի սպառնալիքի այս ռէժիմի տակ:

«Իսմայիլ Հակկը (Ամասիայի պատգամաւոր), Զօհրապ (Կ. Պօլսի); Միւֆիդ (Երկրի), դոկտ. Րիզա-Նուր (Սինօպի), Րասիմ Զինէլ (Ջիդդայի), Համբարձում Պօյաճեան (Քօզանի), Քօզմիդի (Կ. Պօլսի)»:

Ինչպէս տեսնում էք, հարցապնդումը՝ ուղղված «Իթթիհադի» հակառակորդ կուսակցութեան անդամներից՝ առանց անուանելու «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կօմիտէն, մեղադրում է վերջինիս սպանութեան գործում: Այդ պատճառով էլ՝ խորհրդարանի այդ նիստը բաւական աղմկալից եղաւ և հազիւ իթթիհադականները համաձայնվեցին հարցապնդել Հիլմի փաշային: Թէև իթթիհադականները ամենևին տրամադիր չէին ընդունել հարցապնդումը և եթէ կամենային՝ անպայման կարող էին տապալել, քանի որ բացարձակ մեծամասնութիւնը իրանց կողմն է,—բայց վախենալով, որ մի գուցէ վարկաբեկվեն իրանց՝ հասարակութեան առաջ, ընդունեցին, ցոյց տալու համար, որ կօմիտէն չէ սպանութեան հեղինակը և նա չէ վախենում լոյսից:

Եւ արդէն մամուլի մի քանի օրգաններում ոճիրը «Իթթիհադին» վերագրված լինելով, կուսակցութիւնը ստիպվեց իր վրա բարդված մեղադրանքը հերքել հետևեալ պաշտօնական յայտարարութեամբ.

«Մի շարք թերթեր, որոնք սկզբից ի վեր հակառակ են եղել Օսմանեան Կօմիտէին, իրանց նախորդ օրվայ համարներում «Սէրբէսդի» թերթի գլխաւոր խմբագրի մահը, զանազան ակնարկներով, վերագրում էին, դժբաղդաբար, Օսմանեան Կօմիտէին: Աւելորդ համարելով հանդերձ հերքել Օսմանեան Կօմիտէի դէմ յերիւրված այդ զրպարտութիւնները, որոնք կոչված են ծառայելու քաղաքական որոշ դիտումների, վճռեցինք հրատարակել սոյն յայտարարութիւնը, հանդարտեցնելու համար հասարակութեան միտքը»:

Բայց հասարակութեան միտքը ոչ միայն չը հանդարտվեց վերոյիշեալ յայտարարութեամբ, այլ շնորհիւ մղված փոխադարձ պայքարի՝ վրդովմունքը հասել է ծայրայեղ ուժգնութեան: Այնպէս որ կօմիտէին ընդդիմադիր օրգաններից մէկը, «Եէնի Գազեթան», վախենալով բարդութիւններից, առաջարկեց երկու կողմերին երկու ամսվայ զինադուլ կնքել: Առաջարկն, ինչ ասել կուզէ՝ բաւական միամիտ, ընդունելութիւն չը գտաւ: Ինչո՞ւ երկու ամսվայ զինադուլ և ոչ թէ մէկ կամ հինգ: Աւելի մեծ ընդունելութիւն գտաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մի թռուցիկը, որով այդ կուսակցութիւնն ասում է, ի միջի այլոց.

«...Մտքերու այս յուզումնալից վիճակին մէջ, իբրեւ այս դրութեան առաջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իբրև մէկը ընդհանուր հայրենիքի վերածննդեան և խաղաղ աշխատանքին ցանկացող ու ստացող քաղաքական կուսակցութիւններէն, չի կրնար հանդիստ սրտով հանդիսատես ըլլալ յուզման սոյն երևոյթին՝ որ կը սպառնայ խանգարել բոլորին միակ նպատակն եղող խաղաղ աշխատանքը, երկրի անդորրութիւնը, սահմանադրութեան ամրապնդումը, հայրենիքի վերածնունդը...

«...Եթէ կիրքերու ներկայ ծովացումը չխաղաղի, կուսակցութիւնները եթէ իրենց էական ու իսկական դերին մէջ չմտնեն, օգտուողը կըլլայ ռէաքսիոնը, կըսկսի քաղաքական ներքին կռիւը, կը տիրէ անիշխանութիւն, կը հոսին անմեղ արիւններ ու հայրենիքը վերստին կիյնայ կամայականութեան ու խոշտանգիչ բռնապետութեան գիրկը»:

Ահա այս նկատումներով կոչ է ուղղում բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններին և ընդդիմադիր խմբակներին ընդհանուր համաձայնութեան և համագործակցութեան: Եւ հասնելու համար այդ նպատակին, յայտարարում է, որ մտադիր է «ընդ փոյթ հրաւիրել անխտիր բոլոր կուսակցութիւններն ու ընդդիմադիր խմբակցութիւնները՝ առաջադրուած խորհրդակցութիւնը կատարելու համար»:

Թէ որքան խոշոր է եղել յուզումը, կարող էք երևակայել, եթէ աւելացնեմ, որ նա արձագանք է գտել նոյնիսկ... Եըլդըզում: Արդարև «Թանինդրոմօս» յունական թերթը գրում է.

«Մինիստր-նախագահի և սուլթանի վերջին տեսակցութիւնը շատ կարևոր էր: Սուլթանը բոլոր օսմանցիների յուզումը հանդարտեցնելու համար միջոցներ ձեռք առնելու պէտքը շեշտելով, խիստ լեզուով յորդորներ է ուղղել մինիստր-նախագահին և յայտնել, որ ինքը երկիւղ է կրում իրերի ստացած լուրջ կացութիւնից: Հիւսէյին Հիլմի փաշան պատասխանել է, որ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնէ հանգստացնելու համար ժողովրդական յուզումը»:

Հետաքրքիր է, չէ՞, սուլթանի այսքան տարապայման սէրը ժողովրդի հանգստութեան համար: Այժմ էլ չէ քնում՝ թէ ինչպէս ժողովուրդը հանգիստ լինի, երկիրը խաղաղ: Զէ՞ որ ինքը որևէ շահ չունի կուսակցական կռիւներից, ժողովրդական յուզումներից ու ըէակցիայի աճումից:

Խեղճ ինքնակալ. բաւական չէ, որ նրա պալատը դատարկեցին արաբական և ալբանական անձնապահ վերջին գնդերից, կէս առ կէս զեղջում են նաև ռոճիկը...

Arago

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Այսօրվայ «Մշակի» համարը բաղկացած է թերթ և կէսից։

◆ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխան Վ. Ն. Չերքէզովը ապրիլ 2-ին պ. նահանգապետին ներկայացրեց քաղաքային դումայի միջնորդութիւնը Վերայի 1-ին քաղաքային դպրոցը վերանուանել Կովկասի Փոխարքայ Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվի անունով, իսկ քաղաքային վրացական կենտրօնական դըպրոցը՝ բանաստեղծ իշխան Ճավճավաձէի անունով։

◆ Տնայնագործական համագումարում հաւաքված անձերից մի քանիսը ցանկութիւն են յայտնել ծանօթանալ սերզատ մեքենայի հետ։ Համագումարի պարապմունքներից ազատ միջոցերին Ա. Քալանթար կը ծանօթացնի նրանց մի քանի սեպարատորների հետ։

◆ Այսօրվանից Զուբալովեան ժողովրդական տանը բացվում է ժողովրդական ներկայացումների կազմակերպութեան վրայ սեկցիայի սէզոնը։ Ինչպէս հայկական սեկցիան, վրաց սեկցիան էլ առաջին անգամ կը խաղայ Գօգօլի «Վերաքննիչը»։

◆ Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, Թիֆլիսի Հասարակաց Մատենադարանի դահլիճում կայանալու է Մօսկվայի Հնագիտական Ընկերութեան Կովկասեան ճիւղի անդամների նիստը։ Զբաղմունքի առարկաներն են. 1) ճիւղի միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը. 2) Ե. Տակայշվիլու զեկուցումը Ախալքալաքի գիւղի մօտ գտնված պղնձէ իրերի գանձի մասին. 3) Մ. Ջանաշվիլու զեկուցումը VIII դարի յունական կորինթեան աւետարանի և նրա վրացական յաւելումների մասին։

◆ Ներսիսեան դպրոցում ներկայ ապրիլ ամսի 3—5-ը բացված է աշակերտական նկարների ցուցահանդէս, որը բաց է առաւօտեան ժամը 10—3-ը։

◆ Աշտարակից մեզ գրում են, որ այնտեղ դեռ չեն հանգստացել կրքերը և, չը նայելով բարեմիտ մարդկանց ջանքերին, տեղի են ունենում ընդհարումներ։ Մարտի 29-ի լոյս գիշերը սպանվել է գիւղում դարձեալ մի անձն։

◆ Թիֆլիսում կազմակերպվել է մի նոր ակցիօնէրական ընկերութիւն գլխաւորապէս շվէյցարացիներից։ Ընկերութիւնը նպատակ ունի Կովկասում աւտօմօբիլների հաղորդակցութեան մի ամբողջ ցանց հաստատել զանազան տեղերի միջև, անհրաժեշտութեան դէպքում նոր ճանապարհներ ձգել աւտօմօբիլների երթևեկութեան համար։ Այս ընկերութեան դրամագլուխը հասնում է մօտ 600 հազար ֆրանկի։

◆ Ինչպէս հաղորդեցինք, Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի ծառայողների և անօնիմ ընկերութեան միջև կայացաւ լիակատար համաձայնութիւն։ Համաձայնութեան մի կէտն էս այն է, որ ծառայողները այսուհետև ութ ժամի փոխարէն աշխատելու են ինն ժամ օրական։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան անդամները ապրիլ 1-ին անակնկալ քննութիւն նշանակեցին քաղաքային գանձարկղում և ամեն ինչ գտան կարգին։

◆ Վաղը, կիրակի, առ. ժամը 11-ին, Զուբալովեան ժողովրդական տանը փաստաբան Գվազավան մի դասախօսութիւն կը կարդայ ռուսերէն լեզուով «Ինչ բան է օրէնքը»։

◆ Ստացանք Վ. Լունկէվիչի «Նախամարդու կեանքը», 20 պատկերով, Թարգմանութիւն ռուսերէնից Յովս. Թադէոսեանի, հրատ. Գ. Գալստեանի № 35։ Տպված է Թիֆլիսում, 1909 թ., գինն է 25 կօպէկ։

◆ Այսօր Կովկասեան Բժշկական Ընկերութեան մէջ տեղի է ունենալու ժողովրդական ընթերցանութիւն։ Ցերեկվայ ժամը $3^1/_2$-ից մինչև $4^1/_2$-ը տիկ. Շահվերդեան ռուսերէն կը կարդայ՝ երեխաների համար՝ «Թոմաս աղբօր տնակը»։ Վաղը, կիրակի, ապրիլ 5-ին, տ. Դիլանեան կը կարդայ հայերէն, առաւ. ժամը 12-ին, «Մրջիւնների մասին»։ Տիկ. Մուսխէլովը ցեր. ժ. $3^1/_2$-ին վրացերէն կը կարդայ «Շեքսպիրի մասին»։ Իսկ ժամը 5-ին բժ. Մխիթարեան հայերէն կը կարդայ «Մարդու ֆիզիօլօգիայի և անատոմիայի մասին»։

◆ Ապրիլ 2-ին, գիշերվայ մօտ տաս և կէս ժամին, 4 անյայտ չարագործներ, որոնցից երկուսը զինված էին ատրճանակներով, մէկը խենջալով, իսկ միւսը դանակով, մտան Թիֆլիսի քաղաքացի Գաբրիէլ Այվազեանի բնակարանը, որը գտնվում է Չէրկասսկի նրբափողոցում, № 13 տանը, և պահանջեցին նրանից 1,500 ռուբ.։ Այվազեանը չը կորցնելով իրան, իր երկու որդոց և այդ տանը ապրող Գէորգ Յովհաննիսեանի օգնութեամբ, յարձակվեցին չարագործների վրա և խլեցին երկուսից ատրճանակները, իսկ երրորդից խենջալը խլելու ժամանակ, Այվազեանի որդու աջ ձեռքի մատը կտրվեց։ Թեթև կերպով վիրաւորվեց և Գէորգ Յովհաննիսեանը։ Օգտվելով իրարանցումից, չարագործները փախստի դիմեցին և անհետացան, թողնելով երկու ատրճանակ իրանց փամփուշտներով։ Ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցների շնորհիւ կասկածով ձերբակալվեցին Թիւրքահպատակներ՝ Աւագ Առաքելեանը, Արշակ Մելիք-Առաքելեանը և Միքայէլի որդի Յակոբը։

◆ Կարսում մարտի 22-ին տեղի է ունեցել Փոխադարձ Վարկի Ընկերութեան տարեկան ժողովը։ Փոխ. Վարկի անդամների թիւը այժմ հաւասար է 433 հոգու, շրջանառութեան գումարը՝ 64,600 ռուբլու։ Ժողովը որոշել է զեղջի տոկոսը պակասեցնել մէկ ռուբլով անցեալ տարվանից։ Վարչութեան նոր անդամ ընտրվել է Ա. Վարդապետեանը, խորհրդի նոր անդամներ՝ Գ. Ս. Բօյաջեան, Ալ. Տէր-Եսայեան, վերաքննիչ մասնաժողովի անդամներ՝ Ա. Շահնազարով, Խ. Բ. Գնունի, Արս. Թութունջեան։ («Т. Л.»)

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Ապրիլ 2-ին, առաւօտեան ժամը 8-ին, Պէնզօվսկի գաւառի գիւղացի Վօյցէխ-Կօնդզէնը ոստիկանութեանը յայտնեց, որ ապրիլ 1-ին, ցերեկվայ մօտ ժամը 12-ին, նրա բացակայութեան ժամանակ իր բնակարանից, որը գտնվում է Կուրսկի նրբափողոցում № 30 տանը, կողպէքը կոտրելով տարել են զանազան տնային իրեր 75 ր. արժողութեամբ։ Գողութեան մէջ կասկածվում են Թիֆլիսի քաղաքացիներ Միխայիլ և Վասիլի Շլէնդակները և Պէնզայի նահանգի գիւղացի Ալէքսէյ Կազակօվը, որոնք ձերբակալված և ուղարկված են հաշտարար մասի քննիչի մօտ։

◆ Ապրիլ 1-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, Վերայի կամուրջի վրա յանկարծամահ եղաւ Լիբերմանի տպարանի գրաշար, Թիֆլիսի քաղաքացի Ալէքսանդր Սիլվէստրօվը։ Դիակը ուղարկվեց Միքայէլեան հիւանդանոց։

◆ Ապրիլ 2-ին ձերբակալվեց Լավրէնտի Զասալօվը, որ ադմինիստրատիվ կարգով աքսորված էր գեներալ-նահանգապետութեան սահմաններից և ինքնակամ վերադարձել էր Թիֆլիս։ Նա կը դատվի պատժագրքի 63-դ յօդ. համաձայն։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի օրը, ապրիլ 2-ին, Զուբալովի ժողովրդական տանը տեղի ունեցաւ ժողովրդական ներկայացումների կազմակերպութեան հայկական սեկցիայի առաջին ներկայացումը։ Հայոց դրամատիկական ընկերութեան Թատերասէրների խումբը խաղաց Ն. Գօգօլի յայտնի «Վերաքննիչ» կօմէդիան։ Պիէսի ընտրութիւնը զուգորդվում էր մեծ բէալիստի հարիւրամեայ յոբելեանին, որ այս օրերս կատարեց համայն Ռուսաստանը։

Խոստովանում ենք, այս տողերը գրելիս մենք հոգեկան մի քաղցր տրամադրութեան մէջ էինք։ Եւ անշուշտ, ամեն մէկը այդ տպաւորութիւնը ստացաւ, որովհետև մարդասէր Զուբալով եղբայրների կատարած գեղեցիկ նուիրաբերութիւնը, ամեն յարմարութիւններ ունեցող թատրոնի դահլիճը, գործի գլուխն անցած մարդկանց ոգևորված գործունէութիւնն ու վերջապէս այն հանրամատչելի գները (50—5 կ.), որոնք հնարաւորութիւն պիտի տան ժողովրդին—այս բառի բուն իմաստով—գեղարուեստական հաճոյք ու բաւականութիւն ստանալ. այս ամենը միասին թողնում են գոհունակ և երախտագիտական ազդեցութիւն։

Այդ օրվայ ներկայացման լաւ տպաւորութեանը, յիշենք նաև, մեծապէս նպաստեց դերակատարների խաղը։ Պ. Վանչիր Անտոն Անտոնօվիչի (քաղաքապետ) դերում մի աւելորդ անգամ էլ ցոյց տուեց, որ ինքը մի շնորհալի դերասան է, գիտէ ըմբռնել իր դերը ամբողջովին և խաղալ համաչափութեամբ։ Արաքսեան իրան յատուկ խաղով աշխոյժ տարաւ Խլեստակօվի մօնօտօն դերը, թէև ձայնը մի փոքր թուլացնում էր խաղի տիպը։ Սահուն ու զուարճալի կատարեցին Տէր-Գրիգորեան Օսիպի և Ղուշչեան ու Երիցեան Դօբչինսկու և Բօբչինսկու դերերը, թէև վերջինի դերակատարը հարկաւոր աշխուժութիւնը ցոյց չը տուեց։ Բաւարար էին Փիրումեան, Գրիգորեան, Կոճօ, Երուանդեան։ Մնացածները նպաստեցին անսայթաք աջողութեանը։

Հետևեալ ներկայացումը կը լինի շաբաթ օրը և կը ներկայացվի Սունդուկեանի «Խաթաբալան»։

Մեր ջերմ բարեմաղթութիւններն ու անբասիր շնորհաւորութիւններն ենք ուղղում հայկական սեկցիային, ցանկանալով ամբողջ սրտից ոյժ և եռանդ, իսկ աջողութեան մասին մենք չենք կասկածում... Ե.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՂԵՐԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ ՎԵՐԱԾՆՎՈՂ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ *)

«Շէյխ-իւլ-իսլամաթի երեք միլիոնանոց բիւջէն, համարեա, ամբողջովին կլանում են կենտրօնական հաստատութիւնները և առաջին կարգի պաշտօնեաները։ Շէյխ-իւլ-իսլամի ռոճիկը, օրինակ, բացի բնակարանից ու զանազան եկամուտներից, տարեկան 100,000 ռուբլուց աւելի է լինում։ Մինչդեռ գաւառական դատաւորները ստանում են ամսական 15—20 ռուբլի։ Բացի դրանից գանձարանը իր վրա չէ առնում նոր նշանակված դատաւորների պաշտօնավայրը գնալու ճանապարհածախքերը։ Պէտք է, արդեօք, զարմանալ, եթէ, համարեա, ուլեմներից ոչ մէկը չէ համաձայնվում դատաւորի պաշտօն ստանձնել գաւառում։ Զը խօսելով արդէն չնչին ռոճիկի մասին, պէտք է ի նկատի առնել և այն, որ ոչ ամեն աւարտող սեմինարիստ կունենայ միջոցներ, որպէսզի հաղորդակցութեան ճանապարհներից զուրկ Թիւրքիայում կարող լինի հասնել Անատօլիայի, Միջագետքի կամ Ասորիքի ամենահեռաւոր գաւառները։ Ուլեմների պակասութեան պատճառով դատաւորներ նշանակում են տեղական բնակիչներից որին ուզում են՝ պաշտօնաթող չինօվնիկներին, ժանդարմիական վախմիստրներին, զափթիաներին, որոնք օրէնք չը գիտեն, իսկ երբեմն էլ անգրագէտ են։

«Որովհետև դատաւորական պարտականութիւնները դատաւորի անբարեխղճութեան դէպքում ծառայում են իբրև եկամտի աղբիւրներ, և պատահում է, որ շատ պատահական մարդիկ մրցում են իրար հետ դատաւորի կոչման համար, ուստի գործը վճռվում է Պօլսում տրված կաշառքի քանակով։

«Ահա այդ բոլորը երևան եկաւ պարլամենտում սկսված վիճաբանութեան ժամանակ շէյխ-իւլ-իսլամին ուղղված այն հարցապնդման առիթով, թէ ինչ է նա մտադիր անել գործերը կարգաւորելու համար։ Կրակոտ ճառերով պատգամաւոր-ուլեմները մերկացնում էին շէյխ-իւլ-իսլամաթի և դատաւորների զեղծումները։

«— Ինչո՞ւ համար,—հարցնում էր Վեհբի էֆէնդին,—այն ժամանակ, երբ ուսուցիչուլեմները Պօլսում պէտք է բաւականանան ամսական 194 պիաստրով, շէյխ-իւլ-իսլամի եղբայր Իբրահիմ-Սամի-բէյը, ոչինչ չանելով, ազգական լինելու պատճառով ստանում է 8,000, նրա եղբօր որդի՝ Մուհամէդ-Սաիդը՝ 2,500, նրա որդի Մեհմէդ Քեմալը՝ 8,025, եղբօր անչափահաս 16-ամեայ Տալաաթ-էֆէնդին՝ 500, շէյխ-իւլ-իսլամի թոռը՝ Աբդուլլահ էֆէնդին՝ 5000 և, վերջապէս, նրա կառապան Խուրշիդ-աղան՝ 1000, իսկ կառապանի ութնամեայ որդին՝ ամսական 149 պիաստր։

«Այնուհետև մի շարք ուլեմներ ոտքի են կանգնում և պատմում իրար ետևից.

«— Երբ սահմանադրութիւն յայտարարվեց, ժողովուրդը իմ քաղաքում, Բրուսայում, հաւաքվեց և պահանջեց կադիից հրաժարվել, որ նա այսուհետև կը դատէ ազնւաբար և առանց կաշառք վերցնելու։ Բայց նա բացադանչեց. «Լցրէք իմ ֆէսը ոսկով, և ես կը փոխվեմ։ Ես Պօլսում այս պաշտօնի համար, վճարել եմ 250 ֆունտ։ Պէտք է, արդեօք, ես վերադարձնեմ նրանց թէ ոչ»։

«— Մեզանում բռնեցին աւազակին գողութեան միջոցին, գողացված ձիերով, և բերին դատաւորի մօտ։ Դատաւորը աւազակից ստացաւ ամեն մի ձիու համար մի ֆունտ և բաց թողեց նրան, տալով նրան ձիերը...

«Շէյխ-իւլ-իսլամաթի ներկայացուցիչը այդ բոլորին կարողացաւ պատասխանել միայն մի բան. «Այդ ամենը եղել է նախկին չէյխի ժամանակ. այսուհետև այլևս ոչ մի այդպիսի բան չի լինի»։

«Եւ պալատը անցաւ իր հերթական գործերին, որոշելով վստահութիւն տալ «օրէնքի» ներկայացուցչին այն պայմանով, որ պաշտօնապէս խոստացված բարենորոգումները անյապաղ իրագործվեն։

«Սակայն դիւրին է ասել այդ, իսկ իրագործել իրապէս... Զը խօսելով արդէն բարքերի մասին, որոնք չեն փոխվում մի օրվայ մէջ, ինչպէս պահանջել անարծաթասիրութիւն մի հասարակ դատաւորից, որը պարտաւոր է ապրել ամսական 15 ռուբլով։ Մինչդեռ բիւջէտը առանց այն էլ փակված է խոշոր դեֆիցիտով»։

Թղթակցի ասելով պարլամենտին ներկայացված բիւջէտում պետական դեֆիցիտը հասնում է 3,800,000 թիւրքական ֆունտի, այսինքն՝ համարեա 33 միլիօն ռուբլու։

Ի հարկէ, այդպիսի դեֆիցիտով դըժուար է այդ խոստումները կատարել։

Սակայն այդ չէ ուշագրաւը։

Ըստ Բէլօրուսօվի՝ պարլամենտի այդ խնդրի վերաբերեալ վիճաբանութիւնները ուշադրութեան արժանի են ոչ միայն դատարանների մէջ տիրող կարգերի, «սև աներդարութիւնների» դէմ ուղղված յարձակումների սաստկութեան ոյժի տեսակէտից, այլ և այն տեսակէտից, որ նրանք երևան հանեցին նաև ուլեմների կօրպուսի ձըգտումները՝ բարձրացնել շարիաթի նշանակութիւնը իբրև դատաստանական օրէնքների ժողովածուի (կօդէկս) և ուլեմների դատարանի նշանակութիւնը իբրև մի հաստատութեան։ Քաղաքականութեան մէջ արմատականապէս տրամադրված ուլեմները այստեղ բոլորովին յետադիմական դուրս եկան։

«Արդ, ես կասէի,—նկատում է նա,—ուլեմների կօրպուսի կղերական ձգտումը երբէք այնքան վառ ոյժով և որոշութեամբ չէր արտայայտվել մինչև այժմ, ինչպէս ներկայ հարցապնդմանը նուիրված նիստում. նա երկիւղ կրելու ասպարէզ է բաց անում, չէ՞ հանդիպի, արդեօք, բարենորոգումների գործը, որ շաղկապված է պետական կազմի նոր հիմունքների հետ, խոչընդոտների ու ընդդիմութեան այն դասակարգի կողմից, որի ամբողջ նշանակութիւնը անցեալումն է, այն պետական կերուածքի մէջ, երբ քաղաքացիական հասարակութիւնը միևնոյն ժամանակ և ուղղափառ հասարակութիւն էր»։

Յուսով ենք, որ Բէլօրուսօվի այս գեղեցիկ թղթակցութեան հետ ծանօթացողների համար ամենևին անհասկանալի չի լինի այն հսկայական ցոյցը, որ արել են ուլեմները, սօֆթաները և օֆիցերներն ու ազգաբնակութեան զանազան խաւերը»։

Նրկրի բարենորոգութեան գործի համար, մանաւանդ քրիստոնեայ տարրերի իրաւահաւասարութեան տեսակէտից, լաւախոստում երևոյթ չէ այդ ցոյցը և նոյնիսկ սպառնական բնաւորութիւն ունի։

Արդ՝ պարլամենտը կը կարողանա՞յ մնալ իր կոչման բարձրութեան վրա թէ՞ ենթարկվելու է այդ կղերական ձգտումներին։

Սպասենք ու տեսնենք։

*) Տես «Մշակ» № 64.

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

«Թիւրքիայում սօցիալական հարց չը կայ,—ասում է իր վերջին թղթակցութիւններից մէկում «Р. В.» լրագրի Պօլսի սեփական թղթակից Բէլօրուսօվը, տեղական ազգաբնակութեան շահագործվող աշխատաւոր խաւերի վիճակը նկարագրելիս,—սակայն այդ դեռ ևս չէ նշանակում, որ սօցիալական անարդարութիւններ ու կարիքներ ևս չը կան»։

Եւ իբրև օրինակ պատկերացնում է Պօլսի Ղալաթիա արուարձանը, ուր մարդկային ամենաթշուառ կացութիւնը, անբարոյականութիւնն ու զրկանքները, ծայրայեղ չքաւորութիւնն ու ապականութիւնը փայլում են փողոցներում զարհուրելի մերկութեամբ։ Մի ամբողջ թաղ, լաւատեղեակ մարդկանց հաշւով, մօտ 3000 տնից բաղկացած, պատսպարում է իր մէջ բոլոր ազգութիւնների ու դաւանութիւնների պատկանող 30,000 կանանց, բացի մանկահասակներից։ Դրանց շահագործութեամբն են անունդ ստանում, նեղ, կեղտոտ ու ծուռումուռ փողոցների մէջ հնաձև, խարխուլ տներում և նկուղներում բացված զանազան էժանագին սրճարանները, գինետներն ու անառականոցները, որոնց մշտական այցելուներն են նաւաստիները, բեռնակիրները և հասարակական տականքները։

Բէլօրուսօվը, անձամբ շրջելով այդ մասը, հետևեալ վառ գոյներով է պատկերացնում այդ խոռոչների մէջ ստացած իր տպաւորութիւնները։

«Ծածկված կեղտոտութիւններով, որոնք ամբողջ Պօլսում տներից ուղղակի թափվում են փողոց, լի հարբած ամբոխով, մարդկային կերպարանքը կորցրած կանանցով և պօլսական տգեղ շներով, զրկված լոյսից, այդ զզւելի փողոցները ներկայանում են իբրև թարախոտ, հոտած վէրքեր մայր-երկրի կազմուածքի վրա։ Ձմեռը, երբ շաբաթներով անձրևներ են տեղում, փողոցի փոսերում ու փլուածքներում ուղղակի խեղդվել կարելի է։ Իսկ ամառը, երբ շոգ է ու բոլոր լուսամուտներն ու դռները բաց, կարելի է նկատել այդ խայտառակ տների ամբողջ ներքին կեանքն իրանց մանրամասնութիւններով։ Երկու պիաստրով (15 կօպէկով) ամեն մի սիրող կարող է այցելել դրանցից որին ուզենայ»։ Այդ խայտառակ թաղը մինչև իսկ թիւրքական ոստիկանութեան աչքից էլ ընկած է։

Ի հարկէ, այդ 30,000 կանանց Ղալաթիայի անառակուհիներ դարձնողը տնտեսական ծայրայեղ կարիքն է ու վիշտը։

Միևնոյն պատկերը կարելի է տեսնել նաև ծովային ուրիշ մեծ քաղաքներում, ուր ապրում են քրիստոնեաներ ու հրէաներ, ինչպէս Սալօնիկը, Զմիւռնիան և այլն։

Մարդկային կեանքի յատակում ամենուրեք կուտակված լումպէնպրօլետարական այդ հասա, շերտի, հասարակական սանդուղքի այդ առաջին աստիճանի վրա (հաշւելով ներքևից), Բէլօրուսօվի տուած ուշագրաւ տեղեկութիւնների համաձայն, տեղ է բռնում իր թշուառ վիճակով հասարակ բանւորների դասը՝ նաւային բեռնակիրները, փողոցային համալները և այլ մակոյկավարները։ Դրանք ունեն իրանց արտելներն ու համքարութիւնները (ցեխեր), իրանց ընտրովի պարագլուխները (շէյխեր), կարգերն ու սովորութիւնները և աւանդաբար վայելում են արտօնութիւններ։ Ամենածանր աշխատանքը համալն է կատարում, կրելով իր ուսերի վրա մինչև 15 պուդ ծանրութիւններ։ Լաւ օրերում նրա օրական աշխատանքը 3 ռուբլուց աւելի է լինում։ Աւստրիական ապրանքների դէմ սկսված բօյկօտի օրերում բօյկօտային կօմիտէտը նրանց բաժանում էր օրական 5 պիաստր կամ 40—55 կօպէկ։

Բանւորները ունեն հիմնաւոր կազմակերպութիւններ, իրանց շահերը պաշտպանում են համերաշխ կերպով։ Այդ շահերը նեղ-արհեստակցական են, բայց որովհետև շերտաւորման պրօցեսսը դեռ ևս տեղի չէ ունեցել, ասում՝ բանւորների ու տէրերի չէ վերջացել, ուստի և դասակարգային գիտակցութիւն և դասակարգային պահանջներ այդ միջավայրում չէ կարելի որոնել։

Ապացոյց դրան յիշեալ թղթակիցը յիշում է այն հանգամանքը, որ սահմանադրութեան կուիւ օրերում, երբ կարիքը բողոքում էր ուժեղ կերպով, համալները ոչ մի «անկարգութիւն» չարին և հանդէս եկան Աւստրիայի, Բուլղարիայի ու այլ ազգային թշնամիների դէմ հայրենասիրական ցոյցերի ժամանակ։

«Թիւրքիայում արդիւնաբերական պրօլետարիատ չը կայ,—նկատում է Բէլօրուսօվը,—գործարաններում, ֆաբրիկաներում, հանքերում, երկաթուղիներում և շոգենաւային ընկերութիւնների մէջ աշխատող բանւորների թիւը,—ինչպէս ինքը լսել է առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութեան մի պաշտօնեայից,—250,000 հոգուց չէ անցնում։ Դրանց թւում բազմաթիւ եւրօպացիներ կան, որոնք իրանց հետ բերել են սօցիալիզմի գաղափարները և դասակարգային կռւի աւանդութիւնները. չը նայելով դրան հին ռեժիմի օրով ամեն մի բանւորական կազմակերպութիւն, ևս առաւել հաւաքական գործողութիւններ հալածվում, արգելվում էին խստօրէն. ահա թէ ինչ պատճառով բանւորական շարժում չը կար։ Բայց հէնց որ յայտարարվեց սահմանադրութեան վերականգնումը, համարեա, բոլոր խոշոր ձեռնարկութիւնների մէջ՝ երկաթուղիներում, կառավարչական ծխախոտի ֆաբրիկաներում, տրամվայի վրա և այլն, բռնկվեցին ստաչկաները, որոնք բոլորն էլ վերջացան բանւորների յաղթութեամբ և վարձագինը աւելացաւ 25—35 տոկոսով»։

Գործադուլային շարժման ալիքները վերջացան անցեալ տարվայ հոկտեմբերի մօտերը և ահա այն օրից այլ ևս չեն կրկնվում։

Ինչո՞ւ չեն կրկնվում։

Որովհետև նախ՝ բանւորների պահանջները չափաւոր էին, և երկրորդ՝ որ արդիւնաբերողները չեն ձգտում վերադառնալ վարձատրութեան հին նօրմաներին, չեն փորձում յետ խլել այն զիջումները, որոնք տրված էին «ազատութեան պայքարի օրերում»։

Արդիւնաբերական խոշոր ձեռնարկութիւնների մէջ բանւորների աշխատանքը երկարատև է. պետական ֆէսի գործարանում, օրինակ, աշխատում են 12 ժամ։ Իսկ վարձատրութիւնը շատ պակաս։ Կ. Պօլսի տրամվայը, օրինակ, վճարում է վագօնավարներին օրական 7 պիաստր, իսկ գծի վրայի բանւորներին՝ 6 պիաստր (մի պիաստրը 8 կօպէկ է)։

Զը նայելով դրան՝ շարժում դրա դէմ չը կայ, որովհետև Պօլսի կեանքը, ապրուստը թանգ չէ և ազգաբնակութեան պահանջները չափազանց սակաւ են։

Այդպիսով, Բէլօրուսօվի կարծիքով, շատ ժամանակ կանցնի, մինչ որ բանւորական հարցը Թիւրքիայում այնպիսի խոշոր չափեր ստանայ, ինչպէս Եւրօպայում։

Աշխատակից

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

2 ապրիլ

ԱՍՏՐԱԽԱՆ։ Մարդատար «Միխայիլ» շոգենաւն ընդհարվեց «Մակարօվ» շոգենաւի հետ։ «Միխայիլ» շոգենաւը ջրի տակը գնաց։ Ճանապարհորդներին և նաւաստիներին ազատեցին լուղորդները։ Խեղդվեց մի տղայ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Այսօր Լօպուխինին յանձնվեց մեղադրական ակտը։ Գործի քննութիւնը նշանակված է ապրիլ 28-ին սենատի առանձին ատեանում պետական յանցանքների գործերը քննելու համար։ Լօպուխինը մեղադրվում է քրէական բաժնի 102-րդ յօդուածի հիման վրա։ Գործը քննվելու է դռնբաց։ Նախագահ նշանակված է սենատոր Վարվարին, մեղադրում է Պետերբուրգի պալատի նախկին պրօկուրօրի օգնական Կօրսակ, որը այժմ նշանակված է Կազանի պալատի պրօկուրօր։

ՄՕՍԿՎԱ։ Բացվեցին տուբէրկուլօզը ուսումնասիրող մշտական յանձնաժողովի նիստերը։ Հերթի վրա է դրված տուբէրկուլօզի դէմ կռիւ մղելու համար լիգա կազմելու հարցը։

ԿԻԵՎ։ Համալսարանի ակտային դահլիճում բացվեց գինեկօլօգների և մանկաբարձուհիների երրորդ համառուսական համաժողովը։ Արտասանեցին ողջոյնի ճառեր նախագահ Մուրաւօվ, րէկտօր Ցիտօվիչ, պրօֆէսօր Օբօլէնսկի։ Կարդացվեցին բազմաթիւ ողջոյններ բժշկական ընկերութիւնների և մասնաւոր անձանց կողմից։ Պատուաւոր նախագահ ընտրվեց պրօֆէսօր Օտտ։ Համաժողովին կից բացված է այն առարկաների ցուցահանդէսը, որոնք վերաբերվում են մանկաբարձութեանը և կանանց հիւանդութիւններին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Հիւանդների բաժանմունքով

Թիֆլիս, Ելիզավետինսկայա փ., 79, տէլ. 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր.

ՄԻՔ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդ. (երկուշ., չորեքշ., ուրբ.)։

Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը ջղային և ներքին հիւանդութիւններ։

Մ. Պ. ԿԻՄՕՆՏ—առ. ժ. 11—12-ը վիրաբուժական հիւանդութիւններ։

Ս. Ա. ԼԻՒՐԻ—առ. ժ. 11—12-ը քթի, բգի և ականջի հիւանդութիւններ։

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ—առ. ժ. 10—11-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ։

Մ. Ե. ՄՋԱՐԷՈՒԼՕՎ—ցեր. ժ. 1—2-ը կաշուի և սիֆիլիսի հիւանդութիւններ (երեքշ., հինգշ., շաբաթ)։

Լ. Մ. ՄՕՆԻՆ—ցեր. 1—2-ը կանանց հիւանդ. և մանկաբարձ.։

Գ. Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ—ցեր. ժ. 12—1-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ։

Բժշկութիւն էլեքտրականութեամբ, մասսաժով և հիպնօզով։ Միկրոսկոպիական, բակտերիօլոգիական և քիմիական հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստումն։ Ծծմայրերի քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ։ Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր և թէ առանձին սենեակներից։

(կ. ե. ու.) 236. 100—5

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Գուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։

Մ. Կ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Օ. Վ. ԳԵՑԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՑԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Վճարը 50 կ.։ Ջքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նախամարդեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ"

Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԷԴԵՎԻ

«Этикетъ утвержденъ прав.» մակագրութեամբ.

Գլխաւոր պահեստատեղը Դեղագործական Ապրանքների Վաճառման կովկասեան Ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։

(10, 20, 30) 50—42

ԲԺԻՇԿ

Ա. Ս. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

Ներքին հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. / 5—6 ժ. երեկ.

Վելիամինօվսկայա փող., № 10.

(օ. մ.) 100—68

Յ. Դաղբաշեանի

1. Լիակատար բառարան ռուսերէնից հայերէն։ Գինը 8 ր., կազմած 9 ր. և 10 ր., նայած կազմին։ Ճանապարհածախսը (մօտ 1 ր.) հեղինակի վրա։

2. Լիակատար բառարան հայերէնից ռուսերէն։ Լոյս են տեսել առաջին և երկրորդ պրակները։ Բաժանորդագինը 5 ր., առաջին բառարանս գնողների համար 4 ր.։

3. Գրպանի բառարան ռուսերէնից հայերէն։ Բաժանորդագինը 2 ր. 50 կ.։

4. Ռուսերէն այբբենարան և առաջին ընթերցարան։ Գինը 25 կ.։

Այսուհետև դիմել իրան հեղինակին (С. Петербургъ, А. Дагбашяну, До востребованія) և Хачатуръ Теръ-Хачатряну, въ Тифлисъ, Темные ряды.

(հ.) 247. 1—1

ՕՐՀՆԵՐԳ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ

«ԲԱՐԷ, ՔԱ՛ՆԻ ՀՐԱՇԱՓԱՌ...»

Ներդաշնակած (եւրոպակ. նօտաներով)

ՔԱՌԱՁԱՅՆ ԽԱՌՆ ԽՄԲԻ ՀԱՄԱՐ

ԳԻՆՆ Է 40 ԿՈՊ.

Դիմել երաժշտական և գրավաճառ (հ.) խանութներին։ 267 6—1

Մանկաբարձուհի եւ մասսաժիստ

Հ. ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆ-ԴՈՒԹԵԱՆՑԸ

Ընդունում է ծնունդներ և բժշկում է բժշկի խորհրդով կանացի հիւանդութիւններ, սրսկում է կանանց, տղամարդկանց և երեխաների կաշուի տակ թէ իր և թէ հիւանդների մօտ մատչելի գնով։ Գաւառացիներին տալիս դիւրութիւն և խորհուրդներ կանանց հիւանդութիւնների վերաբերմամբ։

Ընդունելութիւնը ամեն օր ժամը 12—1-ը, իսկ կիրակի օրերը պատուաստում է ծաղիկ։ Հասցէն՝ Петхаинскій подъемъ № 4, д. Симонянца.

(հ. կ.) 51. 50—27

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մխիթարեանց

Սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական եւ մորթու ցաւեր

Ընդունելութիւն ամեն օր } 12—2 ժ. ցեր. / 5—7 ժ. երեկ.

Սօլօլակ, Բէհբութեան փողոց № 33.

(օ. մ.) 100—62

Մօտիկ ապագայում կը տպագրվեն

ՍԱՀԱԿ ԱԻԱԳ ՔԱՀ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

ԿՐՕՆԻ հետեւեալ պատկերազարդ դասագրքերը

1. Առաջին տարի (ճոխացրած)
2. Երկրորդ տարի,
3. Երրորդ տարի,
4. Գործք առաքելոց։
5. Հին-ուխտի նիւթի մշակութիւնը։

Պատկերները վերցված են՝ 1) եւրոպական յայտնի նկարիչների ընտիր գործերից և 2) ազգային կեանքից։

«Գուտտենբերգ» գրավաճառանոց։

(ե. հ) 148. 10—10

ՆՈՐ-ՀՈՍԱՆՔ

Հասարակական, տնտեսական, քաղաքական ու գրական

շաբաթաթերթ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Կ. Պօլսում, խմբագրութեամբ Գարեգին Կոզիկեանի (Եսալեմ) ու Հրանդ Արծրունիի։

Թերթը պիտի պաշտպանէ առանց ազգի ու կրօնի խտրութեան մասնաւորապէս գործաւոր դասակարգի շահերը՝ ղեկավար ընկղրունք ունենալով միջազգային ընկերվարական գաղափարը։

Բաժանորդագրութիւնն է Կ. Պօլսի ու գաւառների համար՝ տարեկան 30 ղրուշ, վեցամսեայ 15 ղրուշ։ Արտասահման՝ 9 ֆր. կամ 2 դոլար, վեցամսեայ՝ 5 ֆ. կամ 1 դոլար։ Ռուսաստան՝ 4 րուբլի, վեցամսեայ՝ 2 րուբլի։

Նամակ կամ բաժանորդագրութիւն ուղղել հետեւեալ հասցէին. խմբագ. «Նոր-Հոսանք» շաբաթաթերթի, ապարան Շանթ, Ճամի-Գաբուսը թիւ 9, Կալաթա (Կ. Պօլիս)։

Արտօնատէր՝ Գ. ԿՈԶԻԿԵԱՆ

(կ. հ.) 251. 3—2

ՀՐԱԻԷՐ

Թեմիս սրբազան առաջնորդի թոյլտուութեամբ կիրակի, ապրիլի 5-ին, Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցում, պատարագից յետոյ, ցերեկվայ 12 ժամին, ծխական ժողով է նշանակված, որի պարապմունքների առարկաներն են.

ա) Ընտրութիւն մի հոգաբարձուի, Գայիանեան ուսումնարանի հոգաբարձական կազմը լրացնելու համար, բ) ընտրութիւն չորս հոգաբարձական անձնափոխանորդների, համաձայն ծխական ժողովների յանձնարարութեան, գ) ընտրութիւն երէցփոխանի։

Ծխական հոգաբարձութիւնը խոնարհաբար խնդրում է Մողնու ծխականներին ներկայ լինել ժողովին, որը՝ երկրորդը լինելով, լիազօր է վերջնական որոշումներ անելու, առանց հաշուի առնելու ներկայ եղողների թիւը։

Հոգաբարձութիւն Գայիանեան դպրոցի

(շ. կ.) 278. 2—1

«ՄՇԱԿԻ»

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Փոխարէն 10 րուբլի 70 կոպէկի

միայն 6 րուբլի 70 կ.

Կամենալով «Մշակի» բաժանորդներին և ընթերցողներին հնարաւորութիւն տալ էժան կերպով ձեռք բերել 1) «Մեսրոբեան Հանրամատչելի Գրադարանի» հրատարակութիւնները և մեր աշխատութիւնները, 2) Գ. Արծրունու երկերի առաջին հատորը, 3) Վրձինի «Մանրանկարները», մենք որոշեցինք հետեւեալ գրքերը տարածել էժանացրած գներով։

1. Գրիգոր Արծրունու Երկերը, հատոր առաջին, գինն է — 1 ր. —
2. «Մանրանկարներ» Վրձինի, գինն է — 1 ր. 50 կ.

Հ. Առաքելեանի ինքնուրոյն և թարգմանական աշխատութիւնները և «Մեսրոբեան Հանրամատչելի Գրադարանի» հրատարակութիւնները.

3. «Անդերսէնի Հեքիաթները», թարգմ. Տ. Զաւէնի, գինն է — 50 կ.
4. «Արբեցողութեան դէմ», բրօշիւր, գինն է — 15 կ.
5. «Հայկական Տպագրութիւն», Լէօի, գինն է — 1 ր. 20 կ.
6. «Ջհուդ-Քուշան», Շահրիարի, մեծ վէպ Պարսկաստանի կեանքից, գինն է — 1 ր. —
7. «Ուրանիա», աստղագիտական մեծ վէպ Ֆլամմարիօնի, թարգման. Հ. Առաքելեանի, գինն է — 1 ր. 50 կ.
8. «Քսան Վէպիկներ», Գի դը Մօպասանի, թարգման. Հ. Առաքելեանի, գինն է — 1 ր. —
9. «Անգլիայի հասար. և քաղաքական կեանքը», գինն է — 15 կ.
10. «Հասարակութեան նեցուկները», դրամա Հ. Իբսէնի (պատկերով), թարգմ. Լ. Բաբայեանի, գինն է — 15 կ.
11. «Դէպի Արարատ», Արշ. Մխիթարեանի, գինն է — 40 կ.
12. «Մի ամիս Արեւելքում», Հ. Առաքելեանի, գինն է — 40 կ.
13. «Նոր կեանքի Շեմքում», դրամատ. էտիւդ Ա. Ք. — 40 կ.
14. «Միլտոնի կեանքը», կազմեց Հ. Առաքելեան — 25 կ.
15. «Գալիլէյի կեանքը», կազմեց Հ. Ա. — 25 կ.
16. «Ջեռնարկ Տրամաբան., Հոգեբ., Բանահիւսութեան», կազմեց Հ. Առաքելեան, գինն է — 50 կ.

Բոլոր այս 16 գրքերն, որոնց արժէքն է 10 ր. 70 կ., կարելի է ստանալ, ուղարկելով միայն 6 ր. 70 կ., որի մէջ և ճանապարհածախքը, իսկ առանց ճանապարհածախքի, Թիֆլիսում կարելի է ստանալ 5 ր. 50 կ.-ով։

Դրամ և պատուէր պէտք է ուղարկել այս հասցէով Тифлисъ, редакція газеты «Мшакъ», Амбарцуму Аракеляну.

(օ. մ.) 268. 10—1

ՀՐԱԻԷՐ

Հոգևոր իշխանութեան հրամանով Թիֆլիսի Վանքի աւագ եկեղեցու բոլոր ծխականները հրաւիրվում են երկրորդ և վերջին ժողովի ապրիլի 5-ին, կրկնազատկի կիրակի, ժամը 12-ին. ա) հրաժարված երէցփոխի փոխարէն նոր երէցփոխ ընտրելու, բ) հրաժարված երէցփոխի հաշիւները քննելու և գ) մի քանի կարևոր հարցերի մասին խորհրդակցելու։

Վանքի ա. եկեղեցու՝

Եզնիկ ա. ք. Երզնկեան

(շ. կ.) 276. 2—1

Բացված է բաժանորդագրութիւն

ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԸ

քաղաքական, հասարակական, տնտեսական, գրական

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

որ լոյս կը տեսնէ Կ. Պօլսում,

Տիգրան Զաւէնի խմբագրութեամբ։

Բաժնեգինն է Ռուսաստան՝ տարեկան 5 ր. վեցամսեայ 3 ր.

Հասցէ՝ Rédaction de la revue «Erkri Dzain», Findjandjilar, Chark Han № 42, Constantinople

(շ.) 275. 3—1

Սրանով յայտնում եմ ի գիտութիւն յարգելի

ՀԱՑԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻ,

որ Ստաւրօպօլ քաղաքում բացել եմ հացավաճառատուն։

Գլխաւոր նպատակս է մատակարարել Անդրկովկասեան քաղաքներին ամեն տեսակ հացահատիկ և ալիւր թէ տեղից և թէ շրջակայ կայարաններից։

Ալիւրը պատրաստում եմ սեփական ընտիր ցորենից՝ հետեւեալ տեսակների—«կրուպչատկա», «սէյանկա» և «բազմօլ»։

Հետաքրքրվողներին խնդրում եմ ուղարկում եմ նմուշները՝ միաժամանակ նշանակելով և գները։

Գների զգալի փոփոխութեան ժամանակ կլիենտներին յայտնվում է հեռագրով։

Խնդրում եմ ի նկատի ունենալ, որ ամեն մի ապրանք ես գնում եմ առաջին ձեռքից այնպէս որ այդ հանգամանքը հնարաւորութիւն է տալիս ինձ վաճառել ալիւրներին ամենանօրմալ գներով։

Յուսով եմ, որ յարգելի վաճառականները անուշադիր չեն թողնի իմ ֆիրման։

Պատուէրները կը կատարվեն կարելոյն չափ շտապով, ամենայն ճշտութեամբ և բարեխղճօրէն։

Թղթակցութիւնները հայերէն և ռուսերէն լեզուներով։

Յարգանօք՝ Մ. Ց. ՖԱԼԱԿԵԱՆՑ

Հասցէ՝ { Նամակի համար. Ставрополь-губ., М. А. Фалакянцу, почт. ящ. № 48. / Հեռագրի համար. Ставрополь.-губ., Фалакянцу.

(շ.) 50—32

Լազարեան Ճեմարան Արեւելեան Լեզուաց

Արքեպիսկոպոս Սարգիս Հասան-Ջալալեանցի դրամագլխի հաշիւր 1908 թ.

		ԱՌ ՁԵՌՆ ԴՐԱՄ
ՄՈՒՏՔ		
Մնում էր մինչև 1-ն յունվ. 1908 թ.	108,872 ր. 22 կ.	1,174 ր. 27 կ.
1908 թ. ընթացքում մտել է	2,374 ր. 77 կ.	4,278 ր. 52 կ.
ԾԱԽՔ		
Երկու գնված % արժեթղթերին վճարված է 2,177 ր. 37 կ. և դրամագլխի 1907 թ. հաշիւը ապագրելուն 31 ր. 50 կ. ընդամենը		2,208 ր. 87 կ.
Մինչև յունվ. 1909 թ. առձեռն պատրաստ կայ	111,246 99 կ.	3,243 ր. 92 կ.

Ծանօթութիւն. Դրամագլուխը գտնվում է Մօսկվայի Նահանգական գանձարանում և պէտք է շահեցվի 1883 թվից սկսած 125 տարվան ընթացքում մինչև 12 միլիօն րուբլու հասնելը, այնուհետև պիտի յատկացվի զոհաբերողի անունով ուսումնարաններին և թոշակներին։

(հ. շ. կ.) 265. 3—2

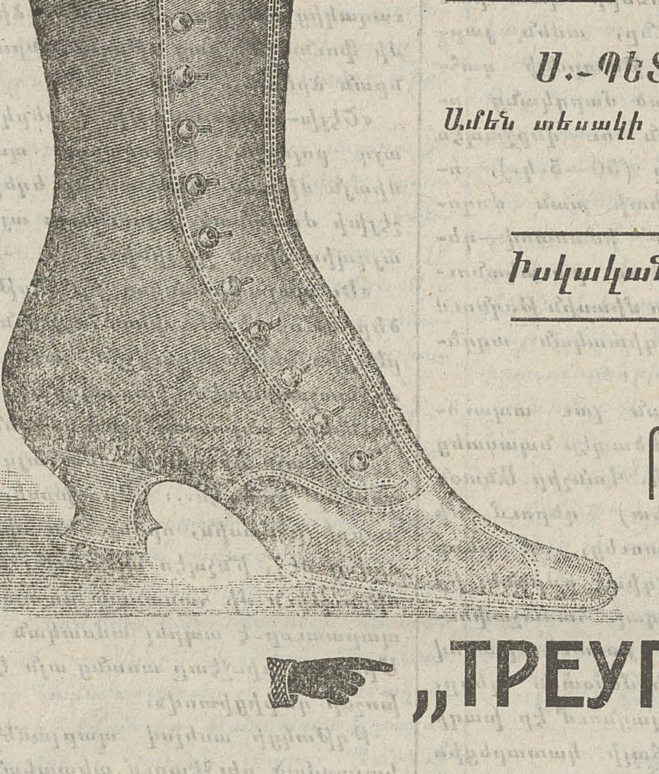

ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ

ԿՕՇԿԵՂԷՆ

Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԵԽԱՆԻԿ. ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ԸՆԿ.

Ամեն տեսակի մօդայի ձեւերի. գտնվում է բոլոր յայտնի խանութներում։

ФАБРИЧНОЕ КЛЕЙМО

Իսկականը միայն — այս դրոշմով

С.ПЕТЕРБУРГЪ

ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԷԶԻՆ. ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„ТРЕУГОЛЬНИКЪ"

ԱՆՈՒՆՈՎ

Թիֆլիսի բաժանմունքը գտնվում է ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ

ԱՅԴՏԵՂ ԿԱՅ ՊԱՀԵՍՏ ԿԱԼՕՇԵՂԷՆԻ Ռուսական և արտասահմանեան արդիւնաբերութեան

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԷԶԻՆԻ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Կրեմ եւ Ապրետուրա կօշկեղէնի համար

Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԵԽ. ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ԸՆԿԵՐ.

(շ.) 182. 0—6

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿ (Հանքային Ջրեր) ԷՍԷՆՏՈՒԿԻ (Աղիւալկալի) ԺԵԼԷԶՆՈՎՈԴՍԿ (Հողային) ԿԻՍԼՕՎՈԴՍԿ (Ածխաթթուատային Նարզան)

Ջրեր ներքին գործածութեան և վաննաների համար, ցեխաբուժութիւն և ջրաբուժութիւն, էլեքտրո-լուսաբուժական կաբինետ (րէնտգենեան)։ Մեխանօթերապիա ըստ Ցանդերի։ Կումիս, կէֆիր, լեռնային կլիմայական կայարաններ Կիսլօվօդսկում և Ժելեզնովօդսկում. աջողութեամբ բժշկվում են՝ ոսկրացաւը, սիֆիլիս, կատարրներ, ջղային, կաշուի, կանանց, լեարդի, ստամոքսի, աղիքների, երիկամունքի հիւանդութիւններ, պօդագրա, չաղութիւն, շաքարի հիւանդութիւն, արեան պակասութիւն, շնչառութեան և շատ ուրիշ հիւանդութիւններ։ Մանկական խաղերի փոքրիկ հրապարակներ։ Թատրոններ, սիմֆօնիական կօնցերտներ ամեն օր։ Պարկեր, ծաղկանոցներ, էլեքտրական լուսաւորութիւն, տրամվայ։ Հիւրանոցներ, ճաշարաններ, սրճարաններ, ընթերցարաններ. շատ կան յարմար սենեակներ մասնաւոր տներում։ Եկողների թիւն է 40,000.

Սէզօնը Պեատիգօրսկում մայիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 15-ը, Էսէնտուկում մայիսի 10-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը, Ժելեզնովօդսկում մայիսի 15-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը, Կիսլօվօդսկում յունիսի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը։

Սէզօնի սկզբում և վերջում վաննայի գները և բժշկութեան ուրիշ եղանակները շատ աւելի էժան են, քան սէզօնի վառ ժամանակը։

Արտօնաւոր բժշկութեան իրաւունք վօկամսիաների որոշ քանակութեամբ իւրաքանչիւր կուրօրտում կարելի է տալ չքաւոր հիւանդներին (որոնք ունեն 600 րուբլուց աւելի տարեկան եկամուտ) միայն հետեւեալ ժամանակամիջոցներում. Պեատիգօրսկում մայիսի 1-ից մինչև յունիսի 10-ը և օգոստոսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 15-ը, Էսէնտուկում—մայիսի 10-ից մինչև յունիսի 10-ը և օգոստոսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը, Ժելեզնովօդսկում մայիսի 15-ից մինչև յունիսի 10-ը և օգոստոսի 1-ից մինչև 1-ը սեպտեմբերի, Կիսլօվօդսկում—յունիսի 1-ից մինչև յուլիսի 1-ը և օգոստոսի 15-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը։ Ուսուցիչներին արտօնեալ բժշկութեան իրաւունք տրվում է ամբողջ սէզօնի ընթացքում։

Արտօնեալ հիւանդները իրաւունք ունեն ձրի բժշկվել վաննաներով, դուշերով և ջրով աղբիւրների մօտ։ Արտօնեալ բժշկութեան իրաւունք ստանալու համար պարտաւորական է գրվել առաջուց, Ներկայացնելով Ջրերի վարչութեանը (Պեատիգօրսկում) բժշկվելու ցանկութեան մասին յայտարարութեան հետ միաժամանակ. 1) վկայական որևէ վարչական կամ հասարակական հիմնարկութիւնից խնդրողի չքաւորութեան մասին, 2) բժշկական վկայական, որի մէջ մանրազոյն արված պէտք է լինի այն կուրօրտը, ուր հիւանդը պէտք է բժշկվի, 3) պօստային երկու 7 կոպէկանոց մարկաներ պատասխանի համար։ Այլևս գրվել չէ կարելի արտօնեալ բժշկութեան համար. առաջին հերթի համար ապրիլի 10-ին և երկրորդ հերթի համար յուլիսի 1-ին։ Ջրի բժշկութեան մասին իւրաքանչիւր խնդիրքին Ջրերի վարչութիւնը կը հաղորդէ իր պատասխանը մանրազոյն արված հասցէով։ Առանց նախապէս գրվելու արտօնեալ բժշկութեան իրաւունք չէ տրվում։

Ջրերի դիրեկտօր՝ Ս. ՏԻԼԻՉԷԵՎ

(շ. շ.) (П. 52622) 256. 4—1